

ІНВЕСТИЦІЙНІ МЕХАНІЗМИ НА ЗАЛІЗНИЧНОМУ ТРАНСПОРТІ УКРАЇНИ ЗА УМОВ ПОВОЄННОГО ВІДНОВЛЕННЯ

Піріашвілі Олександр Борисович

*кандидат економічних наук, Ph.D. in Economics,
старший науковий співробітник відділу розвитку інфраструктури
Державної установи «Інститут економіки та прогнозування
Національної академії наук України»*

Зазначимо, що міжнародні інтеграційні процеси економіки України в економічний та політичний простір Європейського Союзу, системні структурні недоліки української макроекономічної моделі та бізнес-моделі на мікроекономічному рівні, інституціональні зміни, екологічні виклики та військова агресія з боку Росії обумовлюють перегляд стратегічних пріоритетів транспортної політики у період повоєнного відновлення, а також у довгостроковій перспективі на період до 2030–2050 років. Відповідно до цього необхідні масштабні економічні та структурні реформи в секторах виробничої інфраструктури, у тому числі і на залізничному транспорті, які вимагають належних обсягів та структури інвестицій в основний капітал, якісної та швидкої реалізації інвестиційних проектів та оптимальної структури джерел фінансування капітальних інвестицій за рахунок усіх джерел фінансування.

Разом з тим слід підкреслити, що ступень зношення основних засобів виробництва за різними видами рухомого складу транспортної системи України на сучасному етапі розвитку сягає від 50% до 98%, що є вище ніж в середньому по країні і є неприпустимим та критичним значенням для економічної безпеки держави та її обороноздатності. Особливо слід відмітити високу ступінь зношеності основних засобів на залізничному транспорті, критичний рівень якої становить близько 85–95%. Тому, на нашу думку, при проведенні економічних трансформацій та глибоких структурних реформ на залізничному транспорті розрахунок треба робити, в першу чергу, на власний економічний потенціал та внутрішні інвестиційні ресурси, у тому числі і приватний капітал.

Підкреслимо, що серед джерел фінансування капітальних інвестицій на залізничному транспорті країни у період повоєнного відновлення, які відносяться до приватного капіталу, можна виокремити наступні, а саме:

- довгострокові кредити комерційних банків та їх позики;
- кошти приватних інвесторів (вітчизняних);
- кошти іноземних інвесторів (ПІ);

– кошти міжнародних фінансових організацій (МВФ, ЄБРР, ЄІБ та можливості з інвестиційного плану Євросоюзу);

– інші зовнішні запозичення.

До того ж серед фінансових інструментів та механізмів фінансування капітальних інвестицій на залізничній транспортній інфраструктурі в сучасних умовах можна виділити наступні, зокрема, механізми державно-приватного партнерства, лізинг, механізм концесій (концесійні договори). Так, зокрема, як зазначають в своїй роботі В.Л. Корінь та інші «у відсотковому співвідношенні рівень капітальних інвестицій від суми активів ПАТ «Українська залізниця» складає 2,4%, що 3-6 разів нижче, ніж у залізничних компаній інших країн світу. Так, наприклад, у Росії це значення досягає 7,2%, у Канаді – 7,4-7,6%, у США – 8,9%, у Казахстані – 14,6%» [1, с. 253].

Так, згідно інформації АТ «Українська залізниця» у 2020 році було реалізовано низку заходів щодо активізації інвестиційної діяльності на залізничному транспорті, зокрема [2, с. 13–15]:

– АТ «Укрзалізниця» спільно з Європейським банком реконструкції та розвитку та Європейським інвестиційним банком оголосила тендер на закупівлю робіт за проектом «Електрифікація залізничного напрямку Долинська – Миколаїв – Колосівка», що входить до мережі TEN-T;

– одне з провідних міжнародних рейтингових агентств Standard & Poor's підвищило довгостроковий кредитний рейтинг АТ «Укрзалізниця» з «ССС» до рівня «В-»;

– АТ «Укрзалізниця» та провідна міжнародна платіжна система Visa розпочали реалізацію трьох пілотних інфраструктурних проектів на залізниці.

Так, загальний обсяг капітальних інвестицій та їх структура за основними напрямками використання капітальних інвестицій на АТ «Укрзалізниця» за період з 2016–2020 роки наведено в табл. 1. Отже, щодо інвестиційної діяльності на залізничному транспорті [3, с. 100–108], то як свідчать дані таблиці 1 загальний обсяг капітальних інвестицій АТ «Укрзалізниця» становив у фактичних цінах 6885,8 млн грн – у 2016 р., 10904,1 млн грн – у 2017 р., 16912,8 млн грн – у 2018 р., 10697,1 млн грн – у 2019 р. та 8442,3 млн грн – у 2020 р. Що, відповідно, становило наступну динаміку (виконання) у відсотках до попереднього року: 158% – у 2017 р. та 78,9% – у 2020 р. Слід підкреслити, що за зазначений період пріоритетними напрямками капітальних вкладень залізничної компанії залишалися капітальне будівництво та придбання основних засобів, зокрема рухомого складу. Так, на капітальне будівництво було витрачено у фактичних цінах відповідних років 2977,9 млн грн – у 2016 р., 2405,3 млн грн – у 2017 р., 4282,7 млн грн – у 2018 р., 1912,8 млн грн – у 2019 р. та 1816,5 млн грн – у 2020 р. Що становило, відповідно, наступну динаміку (виконання) у відсотках

до попереднього року: 80,8% – у 2017 р. та 95,0% – у 2020 р. На придбання основних засобів було витрачено 1338,8 млн грн – у 2016 р., 3891,0 млн грн – у 2017 р., 6302,0 млн грн – у 2018 р., 3016,2 млн грн – у 2019 р. та 1164,8 млн грн – у 2020 р. Що становило, відповідно, наступну динаміку (виконання) у відсотках до попереднього року: 290,6% – у 2017 р. або в 2,9 рази та 38,6% – у 2020 р.

Підкреслимо, що у 2020 році на зазначені напрями було спрямовано понад 35,0% всіх капітальних інвестицій АТ «Укрзалізниця». Зокрема, на придбання рухомого складу за період 2016–2020 рр. було витрачено 1118,0 млн грн – у 2016 р., 3357,9 млн грн – у 2017 р., 5571,5 млн грн – у 2018 р., 2447,0 млн грн – у 2019 р. та 797,0 млн грн – у 2020 р. Що становило, відповідно, наступну динаміку (виконання) у відсотках до попереднього року: 300,3% – у 2017 р. або в 3 рази та 32,6% – у 2020 р.

Таблиця 1*

**Обсяг капітальних інвестицій АТ «Укрзалізниця»
та їх структура за основними напрямками за період 2016–2020 роки¹**

(у фактичних цінах, млн грн; у % до загального обсягу)

Напрями капітальних інвестицій	2016 р.		2017 р.		2018 р.		2019 р.		2020 р.	
	млн. грн.	у %	млн. грн.	у %	млн. грн.	у %	млн. грн.	у %	млн. грн.	у %
1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11
Капітальні інвестиції, усього	6885,8	100,0	10904,1	100,0	16912,8	100,0	10697,1	100,0	8442,3	100,0
Капітальне будівництво, зокрема:	2977,9	43,2	2405,3	22,1	4282,8	25,3	1912,8	17,9	1816,5	21,5
реконструкція колії	1253,6		844,0		2006,4		1024,0		846,6	
Придбання основних засобів, зокрема:	1338,8	19,4	3891,0	35,7	6302,0	37,3	3016,2	28,2	1164,8	13,8
рухомий склад	1118,0		3357,9		5571,5		2447,0		797,0	
інші основні засоби	220,8		533,1		730,5		569,2		367,8	
Придбання необоротних матеріальних активів	210,2	3,1	262,0	2,4	330,3	2,0	366,2	3,4	306,8	3,6
Придбання нематеріальних активів	17,6	0,3	69,7	0,6	164,1	1,0	60,0	0,6	44,1	0,5

¹ Джерело: складено автором на основі статистичних даних розділу Інвестиційна діяльність // Інтегрований звіт АТ «Укрзалізниця» (Звіт про управління). 2020 р., 2017 р. / АТ «Укрзалізниця», 2021 р., 2018 р. – С. 100-108; 90-91 URL: <https://www.uz.gov.ua/files/file/about/investors/UZ%20Integrated%20Report%202020%20Ukr.pdf> (дата звернення: 03.11.2022)

Продовження Таблиці 1

1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11
Модернізація, модифікація основних засобів, зокрема:	2341,3	34,0	2461,5	22,6	3390,6	20,0	3297,0	30,8	2488,0	29,5
модернізація рухомого складу	2071,6		2171,4		2887,6		2902,2		2266,8	
модернізація інших основних засобів	347,1		290,1		503,0		394,8		221,2	
Капітальний ремонт, зокрема:	Н.д.		1814,6	16,6	2443,1	14,4	2044,9	19,1	2622,1	31,1
капітальний ремонт рухомого складу	Н.д.		651,5		962,6		1116,5		1718,9	
капітальний ремонт будівель та споруд	Н.д.		1079,3		1400,0		845,5		859,3	
капітальний ремонт інших основних засобів	Н.д.		83,8		80,5		82,9		43,9	

*Джерело: складено та розраховано автором О.Б. Піріашвілі на основі даних АТ «Укрзалізниця» за 2017 та 2020 роки. Див. посилання 1.

Також значна частина капітальних інвестицій АТ «Укрзалізниця» у 2020 році була спрямована на модернізацію та модифікацію основних засобів (майже 29,5%) та на капітальні ремонти (понад 31%). Так, на модернізацію, модифікацію основних засобів було витрачено у фактичних цінах відповідних років 2341,3 млн грн – у 2016 р., 2461,5 млн грн – у 2017 р., 3390,6 млн грн – у 2018 р., 3297,0 млн грн – у 2019 р. та 2488,0 млн грн – у 2020 р. Що становило, відповідно, наступну динаміку (виконання) у відсотках до попереднього року: 105,1% – у 2017 р. та 75,5% – у 2020 р. У тому числі за зазначений період у модернізацію рухомого складу було спрямовано у фактичних цінах 2071,6 млн грн – у 2016 р., 2171,4 млн грн – у 2017 р., 2887,6 млн грн – у 2018 р., 2902,2 млн грн – у 2019 р. та 2266,8 млн грн – у 2020 р. Що становило, відповідно, наступну динаміку (виконання) у відсотках до попереднього року: 104,8% – у 2017 р. та 78,1% – у 2020 р. Слід підкреслити, що пріоритетним напрямом інвестиційної діяльності АТ «Укрзалізниця» за зазначений період є оновлення залізничного рухомого складу, зокрема, придбання нового, модернізація наявного парку рухомого складу.

Список використаних джерел:

1. Корінь В.Л., Кондратюк М.В., Обруч Г.В. Інвестиційне забезпечення розвитку залізничного транспорту України. *Вісник економіки транспорту і промисловості*. 2018. № 62. С. 249–259.

2. Найважливіші події в діяльності АТ «Укрзалізниця» за 2020 р. Інтегрований звіт АТ «Укрзалізниця» (Звіт про управління). 2020 р. АТ «Укрзалізниця», 2021 р. С. 13–15. URL: <https://www.uz.gov.ua/files/file/about/investors/UZ%20Integrated%20Report%202020%20Ukr.pdf> (дата звернення: 03.12.2022).

3. Інвестиційна діяльність. Інтегрований звіт АТ «Укрзалізниця» (Звіт про управління). 2020 р. АТ «Укрзалізниця», 2021 р. С. 100–108. URL: <https://www.uz.gov.ua/files/file/about/investors/UZ%20Integrated%20Report%202020%20Ukr.pdf> (дата звернення: 23.11.2022).

4. Інвестиційна діяльність. Інтегрований звіт АТ «Укрзалізниця» (Звіт про управління). 2017 р. АТ «Укрзалізниця», 2018 р. С. 90–91. URL: <https://www.uz.gov.ua/files/file/about/investors/UZ%20Integrated%20Report%202020%20Ukr.pdf> (дата звернення: 23.11.2022).